

Nr 25.

Av herr **Falk**, *angående ändring i vissa delar av lagen om semester.*

Enligt gällande lag om semester »äger arbetstagare, som innehaft sin anställning sedan minst 180 dagar, rätt till semester».

Någon definition på begreppet arbetstagare och arbetsgivare har ej ansetts nödvändigt att giva, enär man utgått ifrån att allmänt avtalsrättsliga regler skola vara avgörande vid bedömandet av frågan, huruvida och hos vilken anställning anses föreligga.

I dom av den 5 september 1939 har Arbetsdomstolen förklarat att en torpare, som utgör sitt arrende i form av dagsverken, oavsett om för dessa utgår kontant betalning eller icke, ej på grund av denna sin arbetskyldighet är att betrakta såsom anställd hos arbetsgivaren. Likaså att en person, som för annans räkning utför sådana dagsverken hos en arbetsgivare, skall anses vara anställd hos den, vilken slutit arbetsavtalet. Det vill säga anställd hos den torpare som har arbetskyldighet hos arbetsgivaren. I och med denna dom är det klarlagt, att flertalet av den stora arbetaregrupp, som kallas dagsverkstorpere, ej kan kvalificera sig för semester, trots att de arbeta för arbetsgivarens räkning praktiskt taget varje dag under förhållanden som på intet sätt skiljer dem från andra arbetare, utom vad beträffar betalningen för utfört arbete.

Vid utarrendering av mindre brukningsdelar — torp — förekommer vanligtvis, att jordägaren tillförsäkrar sig nödig arbetskraft genom att i arrendeavtalet införa bestämmelse om arbetskyldighet. Därigenom blir arrendeavtalet ett kombinerat arrende- och arbetsavtal, varigenom arrendatorn kommer att intaga den dubbla ställningen av jordbrukare och arbetare, där förutsättningen för arrendeavtalets bestånd är, att arbetskyldigheten fullgöres.

Denna arbetskyldighet är av växlande innebörd och omfattning. Sålunda föreskrives att legan-arrendet skall utgöras med visst antal dagsverken, för vilka någon betalning ej utgår, s. k. fria dagsverken, samt därutöver skyldighet att utgöra överdagsverken mot viss betalning. I andra fall kan legan vara utsatt i penningar och arrendatorn förpliktigad att utgöra visst antal dagsverken mot betalning. Även förekommer att legan icke är utsatt vare sig i penningar eller dagsverken, utan utgår på så sätt att arrendatorn, för det arbete han är skyldig utföra, erhåller mindre betalning än som eljest blivit fallet. Fall förekommer även då legan är utsatt i penningar, men skall utgöras i dagsverken, varvid avräknas visst belopp å legan för varje utgjort dagsverke.

I de fall då legan är utsatt i penningar och arrendatorn har att mot kon-

tant betalning fullgöra arbetsskyldighet, anses arrendatorn inneha tjänsteställning hos arbetsgivaren. Så anses även vara fallet för de dagar då en arrendator utgör s. k. överdagsverken. Här inträffar sålunda det något egendomliga förhållandet, att en och samma person, som kanske arbetar praktiskt taget varje dag hos samme arbetsgivare, ena dagen anses vara anställd, andra dagen anses icke anställning föreligga.

Med den tolkning av begreppet anställd, som Arbetsdomstolen gjort, blir det tydligen icke arbetsförhållandena, utan det sätt varpå arbetaren erhåller betalning för det utförda arbetet och arrendeavtalets formulering som blir avgörande huruvida anställning anses föreligga eller icke.

Om en arbetare erhåller betalning för ett visst antal dagsverken genom nyttjanderätt till ett jordområde eller torp, skiljer sig denna form av betalning, i princip, icke från den innaturabetalning som utgår till alla vid jordbruket anställda statavlönade arbetare, i båda fallen är det fråga om ersättning för utfört arbete. Hur arrendeavtalens formulering inverkar på semesterätten torde bäst åskådliggöras med några exempel.

Ex. 1. I arrendeavtalet bestämmes: Torparen är skyldig utföra arbete vid huvudgården alla dagar som han ej är förhindrad av torpets skötsel, dock minst 270 dagar per år, mot vid gården gällande timlön. I årligt arrende betalas 650 kronor, vilket erlägges med $\frac{1}{12}$ i varje månad, genom avdrag å torparen tillkommande avlöning.

Ex. 2. I arrende utgöras, utan betalning, 130 dagsverken per år fördelade med $2\frac{1}{2}$ dagsverken per vecka. Därutöver är torparen skyldig utgöra överdagsverken alla dagar som han ej är förhindrad av torpets skötsel, dock minst 140 dagsverken per år, mot vid gården gällande timlön.

Ex. 3. I årligt arrende utgöras 270 dagsverken med 6 dagar i veckan under 10 veckor av månaderna juli—september, och med 5 dagar per vecka under återstående tid av året, mot hälften av den vid gården gällande timlönen.

Ex. 4. I årligt arrende betalas 650 kronor, vilket utgöres i dagsverke med $2\frac{1}{2}$ dagsverken per vecka mot vid gården gällande timlön, därutöver skola fullgöras minst 140 överdagsverken per år mot vid gården gällande timlön.

Räknar man i dessa fall med en daglön av 5 kronor per dag är såväl arrendenas storlek samt arbetsskyldighet exakt densamma i samtliga fall, och besittningsrätten är direkt förbunden med arbetsskyldighet. Trots att det sålunda föreligger fullkomligt likartade anställnings- och arbetsförhållanden anses blott den i Ex. 1 omnämnda vara anställd tillräckligt många dagar för att kunna kvalificera sig för semester. Den i Ex. 3 angivna anses icke vara anställd någon dag av de c:a 270 som han måste arbeta för jordägarens räkning, och i de övriga ex. skulle anställning föreligga för $2\frac{1}{2}$ à 3 dagar per vecka, för de övriga veckodagarna skulle vederbörande ej anses anställd.

Understundom inträffar att en torpare, på grund av sjukdom, ålderdom, eller andra omständigheter, ej kan fullgöra den arbetskyldighet som åligger honom enligt arrendeavtalet. Han brukar då, efter jordägarens samtycke och godkännande, viddala annan person att utgöra den arbetskyldighet som åligger honom. I sådana fall skall, enligt den ovan åberopade domen, personen i fråga anses vara anställd hos den vilken slutit arbetsavtalet, det vill säga hos torparen.

Rent allmänt sett torde ingenting vara att invända mot den princip som här kommer till uttryck, men då det i ifrågavarande fall rör sig om speciellt säregna förhållanden förefaller det orimligt med sådan tillämpning som här gjorts.

Som säregna förhållanden betraktar jag de omständigheter som göra att torparen över huvud taget anställt denna person; man kan inte komma ifrån att det är jordägarens, icke torparens, behov av arbetskraft som denna person skall tillgodose. Jordägarens godkännande erfordras för anställningens bestånd, och det är jordägaren som utnyttjar arbetskraften, leder och fördelar arbetet. Det är uppenbart, att om denna arbetskyldighet icke varit föreskriven i arrendeavtalet, hade jordägaren måst direkt anställa nödigt antal arbetare, och någon tvekan om vem som då skulle ha betraktats såsom arbetsgivare hade icke uppstått. Jag anser därför att i förevarande fall bör jordägaren betraktas som arbetsgivare och följaktligen vara skyldig lämna samma semesterförmåner till sådan person, som skulle ha tillfallit torparen ifall denne själv utfört arbetet.

I samband härmed uppstår frågan om semesterlönens beräkning. Då ersättningen för det utförda arbetet helt eller delvis utgår i form av nyttjanderätt, torde den enklaste metoden vara den att beräkna semesterlönen på antalet åt jordägaren utförda dagsverken, efter i orten gängse pris för motsvarande arbete.

Undertecknad vågar ej bedöma, huruvida det kan behövas en ändring i lagtexten för att lagen skall kunna tillmötesgå de krav som här ovan framställts, eller om detta skall kunna ske genom ett uttalande i motiveringen från utskottets sida. Skulle det förra vara nödvändigt, hemställer jag, att vederbörande utskott måtte utforma nödig lagtext.

Under hänvisning till ovanstående hemställes alltså,

att riksdagen måtte antingen genom en ändring i lagtexten eller på sätt, som här ovan antytts, medverka därtill, att lagen om semester kommer att kunna få det innehållet:

att arbete som utgör vederlag för nyttjanderätt måtte räknas som grund för semester,

att den, under vars kontroll och för vars räkning arbete utföres, måtte betraktas såsom arbetsgivare samt

att semesterlön i fall, som i motionen avses, må beräknas på antalet utförda arbetsdagar efter i orten gängse pris för motsvarande arbete.

Stockholm den 17 januari 1940.

Karl Falk.

Arbetsdomstolens dom i mål mellan Svenska Lantarbetareförbundet, kärande, samt Svenska Lantarbetsgivareföreningen, Östergötlands Lantarbetsgivareförening och lantbrukaren Ernst Juhlén å Myckelby gård, Kummelby, svarande, angående semester; given i Stockholm den 5 september 1939.

Mellan Svenska Lantarbetsgivareföreningen och Lantarbetareförbundet gäller från och med den 1 november 1938 ett den 4 oktober 1938 upprättat kollektivavtal, betecknat riksavtal vid jordbruket rörande allmänna bestämmelser. Enligt stadgande i § 1 av detta avtal äger detsamma giltighet endast i samband med kollektivt lokalavtal, innehållande arbets- och lönebestämmelser m. m., som ingås mellan organisationer sammanslutna i Svenska Lantarbetsgivareföreningen, å ena, samt förbundet och dess distriktsorganisationer å andra sidan. I anslutning till riksavtalet har den 4 oktober 1938 mellan Östergötlands Lantarbetsgivareförening och Östergötlands distrikt av förbundet upprättats ett kollektivt löneavtal.

Riksavtalet upptar bland annat följande föreskrifter:

§ 8.

Ledighet och fridagar samt semester.

B. Semester.

Semesterrätt.

30. Arbetare, som hos samma arbetsgivare innehaft anställning sedan minst 180 dagar äger, där anställningen ej är att anse som bisyssla, rätt till semester med en dag för varje kalendermånad anställningen varat under föregående kvalifikationstid (1 maj—30 april).

Arbetare, som användes uteslutande till djurskötsel, är dock skyldig att i stället för semester åtnöjas med ersättning härför.

Samma förhållande blir rådande där arbetare antingen lämnar sin anställning eller entledigas därifrån innan han åtnjutit honom tillkommande semester.

Semesterlön och semesterersättning.

32. Arbetare, som är avlönad med tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsenhet, skall ej på grund av semestern erhålla minskning å sin lön.

För annan arbetare skall lönen för varje semesterdag utgå med belopp motsvarande hans genomsnittliga inkomst för dag under den gångna kvalifikationstiden, därvid hänsyn tages endast till lön, som utgått för arbete å ordinarie tid.

Vid beräkning av semesterlön för arbetare, som slutat sin anställning innan han kommit i åtnjutande av honom tillkommande semester, skall hänsyn tagas, förutom till inkomst under kvalifikationsåret även till inkomst, som härefter åtnjutits under löpande anställningstid.

Arbetare, som under någon del av semestern utför avlönat arbete inom sitt yrke, mister rätten till lön under semestern.

I övrigt gäller vad som i lagen om semester av den 18 juni 1938 är stadgat.

Anm. Som övergångsbestämmelse gäller följande: För avtalsåret 1938—1939 räknas kvalifikationstiden endast från den 1 juli 1938—1 maj 1939.

Löneavtalet innehåller under § 4 en tariff rörande minimilön för manliga arbetare. Denna tariff är delad i tre avdelningar, betecknade A, B och C. Tariff A gäller vid årsanställning med stat eller fri kost, tariff B vid månadsanställning och tariff C vid anställning mot timlön. Sistnämnda tariff uppstår olika löner dels för det fall att den anställde icke åtnjuter några naturaförmåner och dels i motsatt fall med hänsyn till dylika naturaförmånernas olika beskaffenhet.

Till löneavtalet hava fogats åtskilliga protokollsanteckningar, däribland följande:

6) Torparedagsverke, som icke utgör ersättning för torpet, skall, — om särskilda skäl med hänsyn till arrendeöverenskommelse icke annorlunda föranleder — ersättas med den timlön, som gives enligt C 1 utan några naturaförmåner.

Parterna äro i övrigt ense om att söka genom gemensam översyn tillsammans med vederbörande jordägare bringa de s. k. torparekontrakten till en ändamålsenlig utformning, särskilt med hänsyn till ersättningen för utgjorda dagsverken.

Efter stämning å motparterna har förbundet vid arbetsdomstolen anført: En torpare, som åt sig fått en viss torplägenhet upplåten, hade i regel genom kontrakt förbundit sig till viss dagsverksskyldighet. Nyttjanderätten till torpet motsvarades av vissa arrendedagsverken, och dess bestånd vore helt beroende av att dessa arrendedagsverken fullgjordes. Arrendedagsverken kunde antingen vara helt fria, d. v. s. någon betalning utginge ej alls för desamma, eller ock delvis betalda på så sätt, att betalningen utginge med lägre belopp än som motsvarade marknadspriset på ett jordbruksdagsverke. Ofta förelåg en kombination av dessa båda former, så att torparen såsom arrende utgjorde dels fria dagsverken och dels delvis betalda dags-

verken. Det förekomme emellertid, att torparen förbundit sig till dagsverks-skyldighet utöver arrendedagsverken. Även sådana överdagsverken vore ofta prissatta i arrendekontraktet eller i särskilt avtal vid sidan av detta. Enligt protokollsanteckning 6) till löneavtalet för Östergötland skulle dylikt överdagsverke i princip ersättas med timlön enligt nämnda avtal. Genom att på nu angivet sätt träffa avtal med torpare om dagsverksskyldighet, skaffade sig jordägaren betydligt större trygghet i avseende på tillgång till arbetskraft, än han skulle kunna erhålla genom fristående arbetsavtal, och torparen bleve genom dagsverksskyldigheten förhindrad att söka arbete på annat håll. Enligt förbundets mening vore torparen att anse såsom anställd jordbruksarbetare hos jordägaren, och nyttjanderätten till torpet vore endast att betrakta såsom en betalning för arbetet. I princip skilde sig denna form av betalning icke från den lön in natura, som gällde för flertalet av jordbrukets arbetstagare. Sakligt sett vore skillnaden endast den, att torparen utöver den statanställdes potatisland och trädgårdstäppa hade viss areal åker och utöver lönearbetarens svin- och höns hus även hade plats för nötkreatur och eventuellt en häst. Om sålunda torparen vore att anse såsom anställd hos jordägaren, vore han också berättigad till semester jämlikt 1938 års lag och riksavtalets semesterbestämmelser. Vid bedömande av antalet semesterdagar, för vilka torparen genom sitt arbete kvalificerat sig, måste i anslutning till förut anförda principiella synpunkter alla arbetade dagar medräknas, icke blott överdagsverken utan även arrendedagsverken, och bland de senare såväl de fria dagsverken som de delvis betalda. — Därest arbetsdomstolen emellertid skulle finna, att fria dagsverken icke medförde rätt till semester, ville förbundet göra gällande, att de delvis betalda dagsverken dock gjorde det. Man kunde uppdelade dessa dagsverken på så sätt, att den obetalda delen betraktades såsom ersättning för torpet, och den betalda delen såsom ett vanligt dagsverke, varför torparen under alla omständigheter vore att betrakta såsom anställd. Under förarbetena till semesterlagen hade uttalats, att även arbete, som utfördes endast en del av dagen, medförde rätt till semester. Varje delvis betald dagsverke vore därför semestergrundande. — Med avseende å torparnas rätt till semester uppkomme också en annan fråga. Ibland fullgjorde icke torparen själv dagsverksskyldigheten, utan arbetet utfördes av en utav denne anställd dräng. För att arbetet skulle få utföras av drängen, måste han av jordägaren vara godkänd såsom arbetare. Enligt förbundets mening följde därav, att torpar-drängen reellt vore i jordägarens tjänst, även om torparen formellt anställt honom, och att han följaktligen vore berättigad att av jordägaren åtnjuta semester. — Torparens semester måste följdriktigt åtnjutas i den formen, att jordägaren utan att arbete utfördes gottskreve torparen för så många dagsverken, som motsvarade semesterdagarna. Lämpligen borde semestern anordnas såsom en spegelbild av torparens dagsverksskyldighet under vissa veckor. Därest detta icke läte sig göra och torparen hade att utföra både fria dagsverken, delvis betalda dagsverken och helt betalda dagsverken, måste någon form av proportionell uppdelning äga rum. För de semesterdagar, som på det ena eller det andra av dessa sätt komme att motsvara fria dagsverken, vore torparen icke berättigad till särskild semesterlön; han vore för dessa semesterdagar gottgjord genom att han fick behålla nyttjanderätten till torpet, trots att arbete icke fullgjordes. För de semesterdagar, som motsvarade delvis betalda dagsverken, vore han berättigad till semesterlön motsvarande kontraktsenlig ersättning för dagsverken. För semester-

dagar motsvarande helt betalda överdagsverken slutligen skulle naturligen full ersättning enligt kollektivavtalet utgå. Frågan låge emellertid i annat läge, om torparen avflyttade och av den anledningen bleve berättigad till semesterersättning i stället för semester. I dylikt fall måste torparen anses berättigad att såsom ersättning uppbära belopp, varmed ett motsvarande dagsverke betalades i den fria marknaden. — Enligt en den 15 mars 1938 daterad överlåtelse av ett äldre kontrakt arrenderade torparen Harald Thörnfeldt av Juhlén torpet Källtorp under Myckelby gård från och med den 14 mars 1938. Jämlikt punkt 2) i kontraktet vore Thörnfeldt skyldig att i arrende för torpet utgöra två och ett halvt fria fullgoda mansdagsverken i varje vecka året om. Därjämte vore Thörnfeldt skyldig att vid gården gå alla överdagar, cirka 152 stycken, som ej erfordrades för torpets skötsel, mot en kontant dagspenning av 4 kronor under vinterhalvåret och 5 kronor under sommarhalvåret. I anslutning till vad förut anförts vore Thörnfeldt år 1939 berättigad till semester med en dag för varje månad av den i anmärkningen till riksavtalets semesterbestämmelser fastställda kvalifikationstiden 1 juli 1938—1 maj 1939, därvid såsom semestergrundande arbetsdagar skulle räknas icke blott överdagarna utan även de fria dagsverken. — I anledning av vad sålunda anförts yrkade förbundet, att arbetsdomstolen måtte *ej mindre* förklara, *dels* att en torpare, som betalade sitt arrende i form av arbete, oavsett om detta vore ersatt eller icke, skulle anses såsom anställd hos jordägaren, eller om detta icke kunde bifallas, att delvis betalda dagsverken, som utfördes av torparen såsom ersättning för torpet, under alla omständigheter skulle betraktas såsom medförande rätt till semester, *dels* att en av torparen vidtalad dräng, som i dennes ställe fullgjorde dagsverken, som torparen åtagit sig — arrendedagsverken eller överdagsverken — skulle anses anställd hos jordägaren, *dels* att kontant ersättning, som utginge per dag vid delvis betalda arrendedagar, skulle utgå som semesterlön även under motsvarande semesterdagar, *dels ock* att den semesterersättning, som vid avflyttning från torpet skulle betalas i stället för icke utlämnade semesterdagar skulle utgå med belopp, varmed motsvarande arbete betalades i orten, *än även* förplikta Juhlén att till Thörnfeldt utgiva semester med en dag för varje månad av kvalifikationstiden 1 juli 1938—30 april 1939, under vilken Thörnfeldt utfört arbete för Juhléns räkning i 16 dagar, därvid såsom arbetade dagar finge räknas såväl de dagar Thörnfeldt utfört arbete i form av arrendedagsverken som även de dagar, då Thörnfeldt arbetat mot kontant betalning, ävensom att till Thörnfeldt såsom semesterlön utgiva belopp motsvarande dagsverkslön enligt löneavtalet, i den mån semesterdagarna icke förlades å dagar, därunder fria dagsverken skulle hava fullgjorts.

Förbundet har förklarat, att därest arbetsdomstolen skulle finna, att Thörnfeldts fria dagsverken icke varit semestergrundande, förbundet icke i detta mål framställde yrkande om semester endast på grund av fullgjorda överdagsverken men förbehölle sig rätt att därom föra särskild talan.

Svenska Lantarbetsgivareföreningen, som företrätt jämväl Östergötlands Lantarbetsgivareförening och Juhlén, har i målet genmält: Enligt såväl semesterlagen som riksavtalet fordrades, att den, som gjorde anspråk på semester, skulle hava anställning hos arbetsgivaren och i denna anställning skulle hava utfört arbete för arbetsgivarens räkning under visst antal dagar per kalendermånad under kvalifikationstiden. Semesterbestämmelserna vore sålunda tillämpliga endast på arbetstagare, vilka vore i tjänst. Lagen gällde

icke för andra arbetsuppsdrag, vare sig de utfördes av självständiga företagare eller inneburo sysslomanskap, arbetsbeting eller dylikt. Att en torpare utfört arbete för jordägarens räkning utgjorde icke bevis för att han innehade tjänst hos denne. Arbetskyldigheten vore här ett vederlag för nyttjanderätten till torpet, icke tvärtom såsom förbundet velat göra gällande. Att torparens dagsverksskyldighet hade denna karaktär framginge klart av 2 kap. 7 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom, vilket lagrum innehöle just vissa bestämmelser angående det arrendevederlag, som bestode i dagsverksskyldighet. Såsom arrendevederlag kunde dagsverksskyldigheten icke rättsligen utsöndras ur arrendeavtalet och betraktas som en yttring av arbetsavtal, varå den allmänna lagstiftningen om sådana avtal kunde äga tillämpning. Semester enligt semesterlagen kunde alltså icke vara avsedd att utgå till arrendator med hänsyn till det arbete, vilket han såsom vederlag för arrendet utgjorde för jordägarens räkning. Att dagsverksskyldigheten icke konstituerade ett tjänsteförhållande framginge också av en annan omständighet. En anställning utmärktes i allmänhet därav, att den anställda personligen arbetade för arbetsgivarens räkning; ett tjänstemoment måste vid anställning alltid föreligga. Däri låge bland annat ett personligt förhållande mellan arbetsgivaren och arbetstagaren, i det att den senare utfäst sig att mot viss ekonomisk ersättning *själv* utföra visst arbete. Arbetstagaren finge alltså icke låta någon annan verkställa arbetet, utan att arbetsgivaren därtill lämnade sitt samtycke. Att den personliga arbetsplikten hade avgörande betydelse för frågan om ett anställningsförhållandes tillvaro framginge av arbetsdomstolens dom nr 112/1938. Arrendeavtalet mellan jordägare och torpare innebure icke personlig arbetsplikt för torparen, såfram detta icke vore särskilt avtalat. Torparen åtog sig att såsom vederlag för nyttjanderätten till torpet leverera visst antal dagsverken, men det vore i allmänhet jordägaren likgiltigt, om torparen själv utförde arbetet eller låte någon annan, exempelvis en son eller en hos torparen anställd dräng, utföra detsamma. Den omständigheten att den, som trädde i torparens ställe, måste vara godkänd av jordägaren ändrade icke karaktären på arbetskyldigheten i detta fall. Godkännandet avsåge endast en prövning av vederbörandes arbetskvalifikationer. Om torparen anvisade en bevisligen fullgod arbetare såsom substitut, hade jordägaren icke rätt att vägra låta denne inträda i arbetet, vilket han däremot hade, när fråga vore om en personlig arbetskyldighet. — Vad nu anförs rörande torparens rättsställning gällde icke blott för de fria dagsverkerna utan även för de delvis betalda, när de utgjorde vederlag för nyttjanderätten till torpet. Även de delvis betalda dagsverkerna reglerades helt av arrendeförhållandet, något som även framginge av ovannämnda bestämmelse i nyttjanderättslagen jämte därtill hörande motiv. Även här vore det alternativt avgörande, att dagsverksskyldigheten icke ålåg torparen personligen. Även ur en annan synpunkt kunde delvis betalad arrendedag icke komma i fråga såsom grund för semester. Hänsyn finge nämligen tagas till bestämmelsen i 3 § tredje stycket semesterlagen, enligt vilken bestämmelse anställning, som icke kunde antagas utgöra arbetstagarens huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, icke berättigade till semester. En torpare, som t. ex. utgjorde fyra betalda dagsverken i veckan och därav hade en inkomst av kanske 10 kronor per vecka, kunde näppeligen anses hava lönearbetet vid huvudgården som sin huvudsakliga förvärvskälla. — Vad anginge torpardrängarnas ställning måste förbundets uppfattning, att dessa innehade anställning hos jordäga-

ren, betecknas såsom fullständigt orimlig. Drängen hade anställts av torparen och erhöle sin lön av denne. Lönens belopp bestämdes av avtalet mellan torparen och drängen och hade icke något sammanhang med vad jordägaren betalade torparen för dagsverken. Drängen kunde aldrig vända sig mot jordägaren med anspråk på att utfå lön och kunde följaktligen icke heller mot jordägaren göra gällande rätt till semester. — Om torpare skulle anses hava rätt till semester, kunde i varje fall jordägaren icke anses pliktig att förlägga semesterdagarna på dagar, då arbete skulle hava utförts. Det föreläge icke något rättsligt hinder för jordägaren att i sådant fall såsom semesterdagar anvisa dagar, då torparen skulle varit fri från dagsverksskyldighet. Förbundets uppfattning att i fall, då semesterersättning skulle utgå i stället för semester, denna skulle bestämmas utan hänsyn till arrendet och efter gängse marknadspris för jordbruksarbete, vore ohållbart och visade bäst, att arrendedagsverken över huvud icke läte sig inordna under semesterlagens bestämmelser. — Vad särskilt anginge Thörnfeldt framginge av vad ovan anförts, att denne icke kunde vara berättigad till semester på grundval av de av honom utförda fria dagsverken. Å arbetsgivaresidan ville man icke göra gällande annat, än att de överdagsverken Thörnfeldt hade att fullgöra icke utgjorde del av arrendebetalingen. För dessa dagsverken utginge numera betalning enligt löneavtalet; detta med hänsyn till protokollsanteckningen till nämnda avtal. Man ville icke heller å arbetsgivaresidan bestrida, att Thörnfeldt i princip kunde äga rätt till semester på grundval av dessa dagsverken. Desamma hade dock icke uppgått till sådant antal att semester rätt föreläge. Denna fråga i och för sig vore icke föremål för prövning i detta mål. På grund av vad sålunda anförts bestredes förbundets talan i dess helhet.

Förbundet har i målet ytterligare andragit: Förbundet kunde icke dela uppfattningen att torparen icke hade personlig arbetskyldighet. I praktiken kunde någon skillnad icke uppdragas mellan att arbetsgivare skulle lämna samtycke till att arbetstagare finge sätta annan i sitt ställe och att jordägare skulle godkänna den man, som torpare föreslog såsom substitut. Då jordägaren utarrenderade ett torp, toge han hänsyn till torparens arbetsförmåga, och det vore förenat med utomordentligt stora svårigheter för denne att få sätta annan i sitt ställe. I vissa fall utarrenderas torp i medveten avsikt att torparen icke själv skulle utföra dagsverken, exempelvis till en kvinna, men i sådana fall torde jordägaren dock i förväg förvissat sig om vem som skulle fullgöra dagsverksskyldigheten. Reellt sett vore förhållandena sådana, att dagsverksskyldigheten odelad fullgjordes antingen av torparen själv eller av annan, som denne fått sätta i sitt ställe. Vare sig det ena eller det andra fallet, måste den, som utförde arbetet, betraktas såsom anställd hos jordägaren.

Förbundet har fordrat ersättning för sina rättegångskostnader.

Arbetsdomstolen har tagit i övervägande vad sålunda och i övrigt förekommit.

En torpare kan hava dagsverksskyldighet av skilda slag. Å ena sidan kan torparen hava skyldighet att för nyttjanderätten till torpet utgiva vederlag i form av dagsverken, s. k. arrendedagar. Oftast torde torparen icke för dessa dagsverken uppbära någon kontant ersättning. Man brukar då tala om fria dagsverken. Men förhållandet kan också vara ordnat på sådant sätt, att

torparen för alla eller visst antal arrendedagar uppbär en kontant ersättning, som då är bestämd till ett lägre belopp än som i marknaden motsvarar betalningen för ett dagsverke. På detta fall hava parterna i målet syftat, när de talat om delvis betalda dagsverken. Å andra sidan kan torparen hava förbundet sig att vid sidan av det vederlag, som i form av dagsverken eller kontant arrende utgöres för torpet, fullgöra viss dagsverksskyldighet. I den mån torparen utgör vederlag för torpet i arrendedagar bruka dagsverken av nu ifågavarande slag kallas överdagar, men denna beteckning användes i fortsättningen om alla dagsverken, som icke utgöra vederlag för nyttjanderätten. Har utfästelsen att utföra överdagar gjorts i själva arrendeavtalet, medför torparens underlåtenhet att fullgöra sin nämnda skyldighet, att han förverkar arrenderätten, trots att här icke är fråga om vederlag för nyttjanderätten. För överdagarna skall i princip full kontant ersättning lämnas. Men när avtalsfrihet finnes rörande ersättningens belopp, kan mellan jordägaren och torparen hava träffats överenskommelse om ett pris, som understiger marknadspriset. Det är tydligt att i många fall, där viss dagsverksskyldighet föreskrivits mot betalning som understiger marknadspriset, svårigheter kunna uppstå att bedöma huruvida fråga är om arrendedagar mot delvis betalning eller om överdagar mot underbetalning. Denna fråga måste uppenbarligen bedömas från fall till fall.

Förbundet har gjort gällande, att en torpare, som åtagit sig dagsverksskyldighet, alltid skall anses vara anställd i jordägarens tjänst, icke blott när fråga är om överdagsverken utan även i vad gäller arrendedagsverken, och att torparen följaktligen äger rätt att tillgodoräkna sig fullgjorda dagsverken för erhållande av semester. Om överdagsverkens betydelse i nämnda hänseende är dock icke fråga i detta mål.

Arbetsdomstolen kan icke godkänna den uppfattningen att de av torparen utförda arrendedagarna skola anses grunda ett anställningsförhållande, som medför rätt till semester. Enligt gällande arrendelagstiftning kan i avtal, varigenom jord upplåtes till brukande mot vederlag, bestämmas, att vederlaget skall utgå i form av dagsverken åt jordägaren. Skyldigheten att fullgöra fria dagsverken utgör ett oomtvistligt vederlag för nyttjanderätten och kan därför icke samtidigt grunda en tjänsteställning hos jordägaren. I fråga om de delvis betalda dagsverkerna är frågan mera tveksam. Det torde icke vara uteslutet, att torparens rätt till ersättning för arbetet i vissa hänseenden kan jämföras med andra lönefordringar, men då det gäller rätt till semester, kan man icke bortse från att dagsverksskyldighetens natur av vederlag för nyttjanderätten i så hög grad ger karaktär åt förhållandet i dess helhet, att det måste anses rättsligt och praktiskt omöjligt att uppdelat varje särskilt dagsverke i en del, som skulle betraktas såsom vederlag för nyttjanderätten, och en annan del, som skulle grunda ett tjänsteförhållande med åtföljande rätt till semester. Arbetsdomstolen finner alltså, att de s. k. arrendedagarna icke i något fall innebära en form av anställning, som kan grunda rätt till semester.

Frågan om torpardrängs rättsställning i nu förevarande hänseenden måste givetvis bedömas med ledning av vanliga civilrättsliga regler. Sålunda bör den person betraktas som arbetsgivare, vilken ingått arbetsavtalet med arbetstagaren. Det är följaktligen uppenbart, att en av torparen anställd dräng, som enligt avtalet med torparen skall åtnjuta lön av denne även för de dagsverken, vilka han för torparens räkning utför åt jordägaren, icke på grund av dessa dagsverken innehar anställning hos jordägaren. Annat är förhål-

landet, då en person efter överenskommelse arbetar växelvis hos jordägaren och torparen samt på vardera stället uppbär lön för där utfört arbete.

Beträffande slutligen förbundets talan i vad angår Thörnfeldt så kunna av skäl som ovan anförts de fria dagsverken, som denne enligt arrendekontraktet med Juhlén fullgjort såsom vederlag för nyttjanderätten till det upplåtna torpet, icke hava medfört att Thörnfeldt på grund av det sålunda utförda arbetet varit att anse som anställd hos Juhlén. Thörnfeldt kan följaktligen icke på nämnda dagsverken grunda rätt till semester. Arbetsdomstolen prövar därför rättvist ogilla förbundets talan i denna del.

Förbundet skall självt vidkännas sina kostnader i målet.

På arbetsdomstolens vägnar:

J. HAGANDER.

(stämpel)
